

Αριστόβουλος Μάνεσης

Ο **Αριστόβουλος Μάνεσης** (**Αργοστόλι**, 1922 - **Αθήνα**, 2 Αυγούστου 2000) ήταν διαπρεπής Έλληνας πανεπιστημιακός, ακαδημαϊκός και νομικός. Γεννήθηκε το 1922 στο **Αργοστόλι** και σπούδασε νομικά στη νομική σχολή του **Αριστοτελείου πανεπιστημίου** στην Θεσσαλονίκη. Μετεκπαιδεύτηκε στο δημόσιο δίκαιο στα πανεπιστήμια της **Αμιέν** της Γαλλίας και στη **Χαϊδελβέργη**. Το 1953 ανακηρύχθηκε **διδάκτωρ** του **Συνταγματικού Δικαίου** στην Νομική Σχολή του Αριστοτελείου στο οποίο και σταδιοδρόμησε ως υφηγητής (1957). Το 1961 εξελέγη έκτακτος καθηγητής και τέσσερα χρόνια αργότερα τακτικός καθηγητής στην έδρα του συνταγματικού δικαίου.^[2]

Στη διάρκεια της **Απριλιανής Δικτατορίας** αντιστάθηκε και εντάχθηκε από τους πρώτους στην **αντιδικτατορική** οργάνωση «**Δημοκρατική Άμυνα**» στη **Θεσσαλονίκη**. Η δράση του επέφερε τη δίωξή του από το καθεστώς και από το Πανεπιστήμιο (1968) και τον εκτοπισμό του για ένα διάστημα στο **Λιδωρίκι**. Στη συνέχεια αυτοεξορίστηκε στη **Γαλλία** (1970 – 1974), όπου δίδαξε **Δημόσιο Δίκαιο** στο **Πανεπιστήμιο της Αμιένης**. Στο πανεπιστήμιο αυτό αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτωρ το 1981. Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα και την **μεταπολίτευση** επέστρεψε και δίδαξε Συνταγματικό Δίκαιο στη Νομική Σχολή Θεσσαλονίκης της οποίας διετέλεσε κοσμήτορας κατά τη διετία 1974 - 1975. Δίδαξε ως μετακλητός καθηγητής στη **Νομική Σχολή της Αθήνας**, της οποίας διετέλεσε και κοσμήτορας κατά τα έτη 1982-1983 και 1987-1988. Δίδαξε Συνταγματικό Δίκαιο και στην **Ανωτάτη Σχολή Πολέμου** (1964-1966 και 1975-1978) και στην έδρα του πανεπιστημίου Αθηνών (εξελέγη τακτικός καθηγητής το 1980).

Διακρίσεις

Ο Μάνεσης υπήρξε πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Συνταγματολόγων (1982-1988), αντιπρόεδρος της **Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου** και μέλος του **Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου** (1987, 1988). Υπήρξε επίσης μέλος και πρόεδρος του επιστημονικού συμβουλίου της ελληνικής Βουλής (1988,1989). Το 1993 εκλέχτηκε τακτικό μέλος της **Ακαδημίας Αθηνών**.^[3] Το 1998 τιμήθηκε με το παράσημο του Ανώτερου Ταξιάρχη του **Τάγματος του Φοίνικος**.

Πέθανε στις **2 Αυγούστου** του **2000** σε ηλικία 78 ετών.

«Όποιος σιωπά φαίνεται ότι συναινεί»

Διάσημη είναι η διάλεξη του Αριστόβουλου Μάνεση, πριν συλληφθεί το 1968 από το δικτατορικό καθεστώς, η οποία δημοσιεύτηκε στο βιβλίο του *Συνταγματική Θεωρία και Πράξη* με τίτλο *Το τελευταίο μάθημα επί δικτατορίας*.^[4]

Ψίθυροι κυκλοφορούν απειλητικά, τις τελευταίες αυτές μέρες, για επικείμενες «εκκαθαρίσεις» στο Πανεπιστήμιο. Το γεγονός ότι μεταξύ των ονομάτων των υπό απόλυση καθηγητών αναφέρεται και το δικό μου – και αυτό δεν το θεωρώ διόλου περίεργο – μου παρέχει το δικαίωμα και μου επιβάλλει το καθήκον να σας καταστήσω, σήμερα που βρίσκομαι ακόμη κοντά σας, κοινωνούς ορισμένων σκέψεών μου που ίσως δεν θα μπορώ να σας τις πω αύριο [...].

*Θα μιλήσω χωρίς περιστροφές για την ηθικοπολιτική πλευρά του ζητήματος. Κάτω από τις συνθήκες που ζούμε η σιωπή δεν είναι «χρυσός»· είναι «λίβανος και σμύρνα». Διότι η σιωπή μπορεί να ερμηνευθεί σαν αποδοχή ή συναίνεση: «ο σιωπών δοκεῖ συναινείν», *qui tacet consentire videtur* (όποιος σιωπά φαίνεται ότι συναινεί), κατά το ρωμαϊκό δίκαιο. Δεν έχω λοιπόν το δικαίωμα να σιωπήσω, αφού σιωπαίνοντας θα εμφανιζόμουν ως αποδεχόμενος ή ανεχόμενος τα όσα γίνονται. Υπάρχουν στη ζωή, την ατομική και την κοινωνική, στιγμές που πρέπει κανείς να πει το μεγάλο «ναι» ή το μεγάλο «όχι».*

Σε τέτοιες στιγμές, σαν τις τωρινές, το ουσιώδες είναι, πιστέψτε με, να προστατεύσει κανείς τον εαυτό του, όχι από τη δίωξη, αλλά από τον εξευτελισμό. Να περισώσει την αξιοπρέπειά του ως ανθρώπου, ως πολίτη, ως

επιστήμονα. Και έτσι να περιφρουρήσει, επίσης, το κύρος της πανεπιστημιακής έδρας που έχει την τιμή να κατέχει, η οποία, ως έδρα της πολιτικής ελευθερίας, είναι φυσικό, εφόσον βρίσκεται στο ύψος της, να δέρνεται από τις πολιτικές καταιγίδες ...

Φαίνεται ότι ήδη έφτασε η ώρα να εφαρμοσθούν οι υποθήκες που έχουν εξαγγελθεί. Σε ό,τι με αφορά, το ξαναδηλώνω: όσο θα μπορώ να διδάσκω το μάθημα του Συνταγματικού Δικαίου, θα το διδάσκω σαν μάθημα της πολιτικής ελευθερίας. Αν δε το αποψινό μου μάθημα συμβεί να είναι το τελευταίο, θα ήθελα να σας παρακαλέσω να κρατήσετε από τη διδασκαλία μου την ουσία της: τη σημασία της πολιτικής ελευθερίας, ως ιστορικής κατακτήσεως για την παραπέρα εξέλιξη του κοινωνικού βίου και ως προϋποθέσεως για τη γενικότερη απελευθέρωση και καταξίωση του ανθρώπου. Και επειδή θεωρία και πράξη είναι αλληλένδετες, το ουσιώδες είναι να μείνει κανείς ελεύθερος, όρθιος και αλύγιστος απέναντι στους καταναγκαστικούς και ιδεολογικούς μηχανισμούς των κρατούντων.

Μην επιτρέψετε να σας εξανδραποδίσουν. Διατηρήστε, μέσα στους ζοφερούς και άρρωστους καιρούς, άγρυπνη και ανυπότακτη τη σκέψη σας, περιφρουρήστε την άγια υγεία και ρωμαλεότητα της ψυχής σας, κρατήστε στητό και αγέρωχο το ωραίο ανάστημά σας. Και αν η Εξουσία, που την συμφέρει να έχει παθητικούς και πολιτικά αδιάφορους υπηκόους, σας πει ότι, έτσι κάνοντας, δεν είστε φρόνιμοι και νομοταγείς πολίτες, αποδείξτε της ότι καλός πολίτης είναι μόνον ο ελεύθερος πολίτης, ο συνειδητός, ενεργός και υπεύθυνος πολίτης. Και θυμίστε της ότι ο Περικλής είχε πει στον «Επιτάφιο»: όποιος αδιαφορεί για τα πολιτικά πράγματα του τόπου του είναι, όχι Φιλήσυχος, αλλ' άχρηστος, «αχρείος» πολίτης. Και μη ξεχνάτε, στις σημερινές δύσκολες για την Πατρίδα μας και το Λαό μας περιστάσεις, τα λόγια του ποιητή – και θέλω μ' αυτά να σας αποχαιρετήσω:

«Όσοι το χάλκεον χέρι // βαρύ του φόβου αισθάνονται, // ζυγόν δουλείας ας έχωσι· // Θέλει αρετήν και τόλμην η Ελευθερία»

"